

•
ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)

ISTORIE

TOM LXXI
2025

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Nelu Zugravu (Iași), Neculai Bolohan (Iași), Alexandru-Florin Platon (Iași), Petronel Zahariuc (Iași), Ștefan S. Gorovei (Iași), Maria Magdalena Székely (Iași), Cristian Ploscaru (Iași), Claudiu Topor (Iași), Gabriel Leanca (Iași), Gheorghe Iacob (Iași), Ovidiu Buruiană (Iași), Victor Spinei, membru al Academiei Române (Iași), Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române (Cluj-Napoca), Ovidiu Cristea (București), Rudolf Dinu (București), Antal Lukács (București), Ion Eremia (Chișinău), Ion Varta (Chișinău), Dennis Deletant (Londra), Carol Iancu (Montpellier), Hans-Christian Maner (Mainz).

COMITETUL DE REDACȚIE:

Laurențiu Rădvan (redactor șef),
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Ionuț Nistor, Adrian-Bogdan Ceobanu,
Adrian Vițalaru (secretar de redacție),
Mihai-Bogdan Atanasiu (secretar de redacție).

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în textele publicate revine în exclusivitate autorilor.

Manuscrisele, cărțile și revistele propuse pentru schimb,
ca și orice corespondență se vor trimite redacției:

Laurențiu Rădvan

Facultatea de Istorie
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
B-dul Carol I 11,
700506, Iași, România
Tel.: 40-(0)232-20.12.74
e-mail: radvan@uaic.ro

ISSN 1221-843X
eISSN 2821-4617
Printed in Romania

CUPRINS

Andi Mihalache, <i>Seninul întortocheat al cerului: cromatică, istorie și cultură (I)</i>	7
Daniel Mirea, <i>Datarea a patru documente din timpul lui Sigismund de Luxemburg și al lui Vlad Dracul</i>	47
Alexandru Simon, <i>Petru Aron, Iancu de Hunedoara și Mehmed al II-lea în ajunul bătăliei de la Belgrad: informații dintr-un „raport venețian de sinteză” de la sfârșitul lunii aprilie 1456</i>	73
Livia-Ioana Potop, <i>Instrumente notariale din Transilvania medievală: considerații privind păstrarea și transmiterea unor surse arhivistice mai puțin obișnuite</i>	91
Mihai Covaliu, <i>Între diplomație și primejdie. O misiune moldovenească la Veneția (1505-1506)</i>	101
Andrei Constantin Sălăvăstru, <i>Rebels for the faith: The Sorbonne’s seditious propaganda during the French Wars of Religion</i>	113
Gheorghe Lazăr, <i>Despre logofeții de taină ai Cancelariei Țării Românești. Studiu de caz: Iane Dâmboviceanu</i>	129
Elena Bedreag, <i>Înrudiri, cheltuieli și alte „mărunțușuri” în câteva documente patrimoniale din veacul al XVIII-lea</i>	157
Iulian Moga, <i>Saint Xenia’s Feigned Foolishness</i>	179
Alexandru Gorea, <i>Focul din 1784 și reconfigurarea centrului puterii domnești la Iași</i>	191

Laurențiu Rădvan, <i>Considerații cu privire la un plan rusesc al Focșanilor (1828)</i>	211
Simion-Alexandru Gavriș, <i>Centralism și autonomie locală în legislația administrativă a guvernării Lascăr Catargiu (1871-1876)</i>	225
Simion Câlția, <i>Reglementarea prețului pâinii în București (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)</i>	237
Tamara Botez, <i>„Monarhia de rol” și portul popular ca formă de legitimare în România (sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX)</i>	259
Ciprian-Lucrețius Suciu, Florin Marinescu, <i>Duhovnici români la Sfântul Munte Athos: superiorul Antipa Dinescu</i>	275
Claudiu-Lucian Topor, <i>România în vecinătatea războiului: chestiunea înarmărilor între 1914 și 1916</i>	287
Ana-Maria-Ioana Lupășteanu, <i>Război și propagandă în Bucovina austriacă. Misiunea lui Nathan Eidinger la București (1915)</i>	309

Bianca Șendrea, <i>Structura mării proprietăți și agricultura din Transilvania după reforma agrară din 1921</i>	319
Ionel Doctoru, <i>Sediul Legației române de la Paris (1922-1930). Între aspirații și realitate</i>	333
Bogdan-Alexandru Schipor, <i>Dragoș Cotlarciuc, an (almost) unknown expert on Baltic Region at the Romanian Ministry of Foreign Affairs, 1938-1939</i>	343
Árpád Hornyák, <i>Depiction of Hungarians in 20th century Serbian history textbooks</i>	353
Geanina-Ancuța Costăș, <i>Relații culturale româno-britanice: o analiză a programului de schimburi culturale (1963-1965)</i>	369
Iana Balan, <i>Imperative politice, schimburi culturale și strategii universitare. Lectori ieșeni de limba română la Universitățile din Polonia în anii 1967-1989</i>	381
Lucica Iorga, Lucian Leuștean, <i>Tribulații în cadrul lagărului socialist: întâlnirea de la Ialta (2 august 1971), cu România personaj principal în absența (un document și câteva considerații)</i>	409
Victor Rizescu, <i>Marxism și naționalism, continuitate și ruptură. Două teme de sociologie istorică în patru etape ale istoriei românești</i>	437

<i>Recenzii și note bibliografice</i>	449
Duane W. Roller, <i>Imperiul Mării Negre. Gloria și decăderea lumii lui Mitridate cel Mare</i>, trad. Sergiu-Adrian Adam, București, Editura Humanitas, 2025, 372 p. (Alex-Marian Cornea); Martyn Rady, <i>Habsburgii. Ambiția de a stăpâni lumea</i>, traducere din limba engleză de Lia Decei, prefată de Matei Cazacu, București, Editura Corint, 2023, 585 p. (Ana-Maria-Ioana Lupășteanu); Avram Iancu – un om între oameni. <i>Lucrările Conferinței Internaționale: Avram Iancu – 200 de ani de la naștere: omul, contemporanii, epoca</i>, Deva, 9-10 mai 2024, coord. Ioan Bolovan, Ioan Sebastian Bara, Cluj-Napoca, Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, 2024, 713 p. (Constantin Ciobanu); Pierre-Antoine Dessaux: <i>Vermicelles et coquillettes. Histoire d'une industrie alimentaire française</i>, Tours, Presses Universitaires François-Rabelais, 2023, 308 p. (Simion Călția); Carmen-Sorina Rîjnoveanu (coord.), <i>The wars of independence, diplomacy and society. New perspectives and approaches on the Great Eastern Crisis 1875-1878. Războaiele de independență, diplomație și societate. Noi perspective și abordări privind Marea Criză Orientală 1875-1878</i>, București, Editura Militară, 2023, 284 p. (Maria Cerniș); <i>Relații politice și militare româno-otomane-turce 1878-1989: documente</i>, volumul I, 1878-1938 = <i>Romanian-Ottoman-Turkish Political and Military Relations 1878-1989: documents</i>, volume I, 1878-1938, coord. Carmen-Sorina Rîjnoveanu, responsabil de vol. Manuel Stănescu, București, Editura Militară, 2023, 559 p. (Andrei Grigoraș); Eduard Andrei, Laurențiu Vlad, <i>Două istorii ale participării României la Expoziția Universală de la New York (1939-1940)</i>, Târgoviște, Cetatea de scaun, 2024, 281 p. (Mădălin Anghel); Constantin Hlihor, <i>Cu mâinile altora: România și războaiele prin intermediari în Africa (1970-1985)</i>, București, Corint, 2025, 364 p. (Teodor-Petru Bărgăoanu).	
<i>Abrevieri</i>	473

Înrudiri, cheltuieli și alte „mărunțușuri” în câteva documente patrimoniale din veacul al XVIII-lea

Abstract: Based on a series of archival sources, this paper aims to bring into the academic circuit a number of heritage sources (wills, dowry lists, lists of expenses and goods used for funerals and memorial services, inventories after death) that provide important details and information about social history in general and family history in particular. These documents offer valuable insights into social and family history. In addition to revealing the feelings and mentality of the people of that time, all these sources provide information about the kinship between the various analysed characters.

Therefore, this study considers a series of genealogical additions and corrections relating to several 18th-century families. This research uncovers other untold stories about the boyars and noblewomen of that time. It examines the behaviour of these people and how they divided their wealth, managed family affairs and dealt with problems. The investigation of kinship and legal behaviour was naturally complemented by observations of a material nature. Beyond the testaments' details, lists of funeral and memorial service expenses and dowry lists provide important information about the material world surrounding these families.

Keywords: family; Moldavia; wills; dowry; inventories after death; genealogy.

Cercetarea de față continuă seria studiilor de caz referitoare la femeile trăitoare în Moldova veacului al XVIII-lea și destinul lor. Istoria familiei Paraschivei (născută Ciudin), despre al cărei testament vom vorbi în rândurile ce urmează, se concentrează în jurul înrudirilor mamei acesteia, Ilinca – născută Năstase, și a lumii materiale oglindită prin documentele patrimoniale rămase de la ea sau de la rudele ei.

Înrudirile Paraschivei Ciudin

Pe lângă testamentul Paraschivei, care se păstrează în pachetul 1158 (MCLVIII) din fondul Documente istorice (BAR), fondul mai conține o salbă bogată de izvoare (în jur de 300) care fac referire la mai multe familii: Năstase, Feștilă, Bosie, Sbiera sau personaje precum Gheorghe Pascal, poreclit Măslină, sau

* CS III dr., Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, România; bedreag@yahoo.com.

Lupul stolnic. Ceea ce atrage atenția este faptul că cele mai multe dintre ele au fost cândva legate și au făcut parte dintr-o condică (sau mai multe). Așadar, curiozitatea de a încerca stabilirea legăturilor de rudenie între unele dintre personajele de mai sus a fost generată și de acest aspect tehnic (vizual) al surselor.

La seria argumentelor care au generat direcția de față a investigației s-au adăugat și cercetările anterioare referitoare la descendența lui Adam Luca (pornită de la analiza diatei jupânesei sale, sulgereasa Maria), care sugerau înrudirea cu familia Ciudin¹. Nu am reușit să identific înrudirea cu precizie, dar ea este menționată în documentele vremii. La 14 martie 1743 sulgerul Adam Luca vinde *nepotului său*, Constantin Ciudin medelnicer, și jupânesii lui, o jumătate din satul Bunești, ținutul Sucevii², iar în alte documente ale familiei Ciudin, avem mențiuni precum: „o pereche mătăanii chihrinbar le-au luat sulgeroaia lui Adam”; „un rădvănașu albu, ferecat (...) l-au luat Adămoaie”³. Poate că legătura se face tocmai prin această soție misterioasă a lui Adam Luca sulger, origini pe care investigațiile de până acum nu au reușit să le descopere.

Revenind la Paraschiva, de la al cărei testament a pornit analiza de față, reiese din documente că aceasta nu a avut urmași din trup și, cel mai probabil, nici nu a fost căsătorită. Diata ei este interesantă prin conținutul ei, pentru că ne introduce și ne aduce mult mai aproape de lumea materială a acelor vremuri. Lista de obiecte cuprinsă și distribuirea lor, alături de alte câteva documente asemănătoare, creionează mai bine contextul material în care își duceau traiul boierii și boieroaicele de demult. Aceste izvoare, cele mai multe dintre ele păstrate azi la Biblioteca Academiei, mi-au permis observarea acțiunilor familiei înainte, dar și după trecerea acestora în lumea celor drepți: cheltuielile cu îngroparea și pomenirea, diatele unchilor (dar și izvodul cu o parte din zestrea fetei, a Paraschivei).

Întorcându-ne la personajul de la care am pornit investigația, și anume Paraschiva, aceasta a fost fiica lui Constantin Ciudin medelnicer, după cum ea însăși ne indică în testamentul redactat în 1766 (singurul document identificat până acum care o leagă concret de arborele familie). Mama ei, Ilinca, era fiica lui Constantin Năstase, vistier al II-lea, și a Nastasiei⁴, și nepoată lui Lupu Năstase⁵,

¹ Elena Bedreag, *Rânduieii succesore și viață de familie în Moldova veacului al XVIII-lea: urmașii sulgerului Adam Luca*, în vol. *Lucrările Conferinței Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”*, ediția a V-a, 2024, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2026 (sub tipar).

² Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. IV, Cernăuți, 1938, doc. 143, p. 216. În 1766, Maria, fiica lui Constantin Ciudin medelnicer, vinde „jumătatea de sus a satului Bunești, ținutul Sucevii”, fratelui ei, Ion Ciudin căpitan (*ibidem*).

³ BAR, Documente istorice, MCLVIII/176.

⁴ BAR, Documente istorice, MCLVIII/124.

⁵ Adeseori în documente și cu forma Anastase: „Cele ce s-au venit în partea fratelui nostru Ștefan Năstase din mărunțușurile ce ne-au rămas de la părinți, ce ne-am împărțat în de noi, frățeste, cu învoială [...]”, frații semnându-se: Veniamin Năstase, Ghiorghie Anastase postelnic, Ștefan Anastase postelnic (BAR, Documente istorice, MCLVIII/121).

cel cunoscut ca om de legătură cu rușii la mijlocul veacului al XVIII-lea⁶. A avut o soră, Maria, căsătorită în două rânduri (cu Ioniță Feștilă și Gheorghe Pisoschi), și un frate, Ion. Constantin Ciudin era fiul postelnicului Vasile Ciudin, acesta din urmă fiu al marelui stolnic Gheorghită Ciudin.

Dacă zăbovim la înaintașii lui Constantin Ciudin, documentele analizate leagă pe ascendenții acestuia de familiile Moțoc și Zbiera, iar legătura se face prin căsătoria unchiului Negoită. Bunicul lui Constantin, Gheorghită Ciudin a avut cinci copii: Vasile, nominalizat mai sus, Solomon, Constantin, Axana și Negoită⁷.

Testamentul Saftei Moțoc din 1714⁸, prin care își lasă averea soțului, Gheorghe, și celor două fiice, Agafița și Maria, îl menționează pe soțul primei fete, pe Negoită⁹. Dincolo de informațiile de natură genealogică, diata este interesantă și pentru precizările pe care Safta (soacra lui Negoită) le face cu privire la legăturile tatălui ei (Dumitrașcu Boul¹⁰) cu doamna Safta (soția lui Mihai Racoviță, fiica lui Constantin Cantemir), de la care primește niște țigani, sau la partea sufletului. Pentru sarcina pomenirilor, Safta Moțoc îl lasă pe jupânul ei să aleagă „pe care fată va vede că este mai milostivă și cu milă de sufletul meu și al dumisale”¹¹. În cazul în care nici una din fete nu va dovedi afecțiune și grijă susținută pentru părintele rămas în viață, testatoarea își exprimă dorința ca moșiile rânduie pentru cheltuiala pomenirilor să fie date unei mănăstiri aleasă de soțul ei.

În ceea ce privește apropierea de familia Zbiera, documentele îl arată pe Negoită Ciudin căsătorit, a doua oară, cu Ileana, fiica lui Constantin Zbiera șătrar¹². Aceasta este înrudirea care explică prezența documentelor familiei Zbiera între documentele din pachetul 1158 (MCLVIII) alături de Ciudin sau Năstase.

Sfântul Sava – necropola familiei Năstase

Revenind la mama Paraschivei, Ilinca, aceasta i-a avut ca frați pe Veniamin și Ștefan (căsătorit cu Zoița lui Ștefan Bosie), pomeniți în diata Paraschivei, pe Gheorghe, iar ca surori, documentele le indică pe Zamfira, căsătorită Carp, și

⁶ Damian P. Bogdan, *Legăturile serdarului Lupu Anastasă cu rușii (1721-1751)*, în *SMIM*, II (1957), 346-389; Petronel Zahariuc, *Contribuții la istoria Mitropoliei Moldovei și a Catedralei Mitropolitane din Iași de la mijlocul secolului al XVI-lea până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, în Petronel Zahariuc, pr. Mihai-Daniel Isai (coord.), *Istoria Catedralei și a Ansamblului Mitropolitan din Iași*, Iași, Doxologia, 2021, p. 162.

⁷ Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce. Studiu prosopografic*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015, p. 287.

⁸ ANB, A.N., MMDCXXXIV/5; alte copii în rom.: MMDCLII/4, MMDCXXXIII/4; în germ.: MMDCXXXIV/6.

⁹ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. IV, p. 18.

¹⁰ Sever Zotta, *O colecție veche de spițe de neam. VII. Urmașii vornicului Ioan Moțoc, †1564*, în *RI*, XIV, nr. 4-6, aprilie-iunie 1928, p. 160; Mihai-Bogdan Atanasiu, *op. cit.*, p. 459.

¹¹ ANB, A.N., MMDCXXXIV/5.

¹² Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. IV, doc. 82, p. 111-112; Mihai-Bogdan Atanasiu, *op. cit.*, p. 287.

Maria, căsătorită cu Constantin Gându, de la care ni s-a păstrat o foarte frumoasă și interesantă diată¹³.

Într-o serie de documente apare și un Vasile între frații Ilincăi. De exemplu, în documentul din 20 ianuarie 1754 se vorbește de „Vasile și Ștefan sân Costandin Năstase”¹⁴ sau în cel din 5 februarie 1755, în care Matei Ghica întărește fraților Vasile postelnic și Ștefan postelnic stăpânirea unor părți din satele Frăsuleni și Miclăușeni din ținutul Iași, în urma judecății pe care aceștia au avut-o cu mănăstirea Hlincea¹⁵. Cel mai probabil este că acest prenume a fost purtat de Veniamin înainte de a se călugări, de vreme ce, în cele mai multe cazuri, se păstra inițiala prenumelui avut înainte de tunderea în monahism. Așadar, ținând cont că Veniamin își redactează diata la 1767, devine evident că acesta s-a călugărit spre sfârșitul vieții, undeva după iunie 1755¹⁶. A păstrat strânsă și apropiată legătura cu rudele sale colaterale, frați, surori, nepoți și nepoate. Este nașul de botez al Smarandei și al Rucsandei/Luxandrei, fiicele surorii Maria, căsătorită cu Constantin Gându, dar se și implică în afacerile familiei; dovadă stă ampla diată lăsată, cu prevederi pentru întreg șirul de rude colaterale, cât și corespondența, pe care o poartă cu nepotul Ion Ciudin¹⁷, în legătură cu înțelegerile sau neînțelegerile asupra unor bunuri sau ȣigani ai familiei.

Mărturiile rămase în urma procesului cu mănăstirea Hlincea oferă o explicație pentru apropierea familiei de mănăstirea Sfântul Sava și alegerea acesteia ca necropolă („moșii și părinții noștri, afirmă Ștefan, fratele lui Veniamin, la 1767, sunt îngropați acolo”¹⁸). Veniamin este adesea numit în documente ctitor la Sf. Sava și lasă scris în diata sa ca dorește să fie înmormântat la respectiva mănăstire. Legătura cu lăcașul de cult s-a stabilit din vremea bunicului lui Veniamin, Anastasie vornicul, „poftit” de patriarhul de Ierusalim, Hrisant, să facă casele de la mănăstire „pentru treaba patriarhiei”¹⁹. Vornicul nu a apucat să le ducă la bun sfârșit, „întâmplându-i-se moarte”. Dar respectivele clădiri au fost continuate și terminate de fiii acestuia, Lupul stolnicul și Constantin vistiernicul, pe cheltuiala lor. O parte din sumă a fost transformată în danie către Sfântul Mormânt

¹³ BAR, Documente istorice, XXXVII/96 (doc. din 26 octombrie 1770); *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. VI, ed. de Ioan Caproșu, Iași, Editura „Dosoftei”, 2004 (în continuare: *Documente Iași*), doc. 873, p. 763-765 (după Codrescu, *Uricariul*, XVII, p. 63-70); despre Constantin Gându a scris Alexandru Gorea, *Contribuții la viața și activitatea episcopului Constantin Gându de la biserica „Sfântul Dumitru” din Suceava*, în „Prutul”, s.n., an X (XIX), nr. 1 (65)/2020, p. 123-133.

¹⁴ BAR, Documente istorice, MCLVIII/229. Un alt document (din 22 iunie 1755) care vorbește tot de un Vasile ca frate al lui Gheorghe și Ștefan, toți trei fii ai lui Constantin Năstase (BAR, Documente istorice, CLXXX/214).

¹⁵ *Documente Iași*, vol. V, doc. 828, p. 547-549.

¹⁶ BAR, Documente istorice, CLXXX/214 (doc. din 22 iunie 1755); la 21 iunie 1758 era numit „părintele Veniamin”: „Cele ce s-au venit în partea fratelui nostru celui mai mare, părintele Veniamin Năstase din măruntușurile ce ne-au rămas de la părinți, ce ne-am împărțat cu învoială în de noi, frățește [...]” (BAR, Documente istorice, MCLVIII/120).

¹⁷ BAR, Documente istorice, CXCVI/13, 16.

¹⁸ *Documente Iași*, vol. VI, doc. 761, p. 666.

¹⁹ *Ibidem*, vol. V, doc. 828, p. 548.

pentru pomenirea părinților, iar un rest de 800 de lei, trebuia plătit de patriarh. Acesta din urmă, pentru a acoperi această sumă, a dăruit fraților Lupu și Constantin părți din moșiile numite mai sus, Frăsuleni și Miclăușeni.

Unchiul părintelui Veniamin, Lupu, a continuat faptele bune de ctitorire și după isprava despre care am vorbit mai sus; s-a implicat și în refacerea bisericii domnești Sfântul Nicolae din Chișinău²⁰, devenită Sfinții arhangheli Mihail și Gavril; dărmată de tătari în 1738, Lupu o reconstruiește și o închină mănăstirii Galata din Iași (Galata fiind închinată la rândul ei la Sf. Mormânt)²¹. Spre deosebire de Sfinții Arhangheli din Iași (cum era numită Frumoasa, uneori, în documentele vremii), nu va supraviețui anului 1963 când, „printr-o decizie arbitrară a autorităților de la Chișinău”²², este demolată.

Înrudirile familiei Năstase

Cunoscut în epocă ca omul rușilor²³, după cum am precizat deja, Lupu Năstase a fost căsătorit cu Petra²⁴, fiica grecului Nichifor, mitropolit de Sidis și mitropolit al Moldovei²⁵, dar nu a avut urmași și nici nu a lăsat testament. Dovadă stau documentele și inventarele identificate la Biblioteca Academiei Române, care arată că împărțirea averii (21 februarie 1753) „a unchiului nostru stolnicul Lupu, s-au făcut în trei părți, adică o parte mortului, o parte stolnicesăi, o parte nepoților”²⁶.

Există ipoteza ca stolnicul să fi avut o copilă luată de suflet, pentru că la 1 iunie 1754 „din toată rămășița răposatului Lupul stolnic care s-au socotit [...] s-au împărțit <după cum urmează>: giupânesii, fetei cei de suflet și nepoților dumnealui. S-au făcut și partea grijilor sufletului, 1246 lei și 82 bani”²⁷. Însă în cuprinsul documentului nu se regăsește nici o informație referitoare la acest personaj. Poate, identificarea altor surse vor aduce lămuriri care să ne vorbească despre această înrudire spirituală. Datele adunate până în acest moment sugerează dispute și neînțelegeri între văduvă și urmașii (nepoții) stolnicului Lupu, pentru că

²⁰ *Condica lui Constantin Mavrocordat*, ediție cu introducere, note, indici și glosar alcătuită de Corneliu Istrati, vol. III, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2008, doc. 1328, p. 555-557.

²¹ Damian P. Bogdan, *op. cit.*, doc. 12, p. 359; Sergiu Ciocanu, *Centrul spiritual al Chișinăului preimperial-Biserica Domnească Sfântul Nicolae/Biserica Sfinții Arhangheli*, în Laurențiu Rădvan (editor), *Orașul și biserica: patrimoniu, oameni, activități (secolele XV-XIX)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2019, p. 183-201.

²² Sergiu Ciocanu, *op. cit.*, p. 197.

²³ Damian P. Bogdan, *op. cit.*, vezi de ex. doc. 23, p. 385-386.

²⁴ Cu forma Petru în documente (BAR, Documente istorice, MCLVIII/136).

²⁵ Pentru activitatea și importanța lui Nichifor ca mitropolit al Moldovei vezi Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 162-165; Ruxandra Moașa Nazare, *Nichifor Sidis, mitropolit al Moldovei (1740-1750), predecesorul lui Iacov Putneanul*, în *AP*, (2009), 1, p. 205-218.

²⁶ BAR, Documente istorice, MCLVIII/226; Damian P. Bogdan, *op. cit.*, p. 359.

²⁷ BAR, Documente istorice, MCLVIII/159.

din 1752 până în 1755 se redactează numeroase inventare și liste de împărțire a averii lui Lupu Năstase, dovadă că succesiunea stolnicului nu s-a făcut ușor²⁸.

Un alt element important este identificarea satului Albești între stăpânirile personajului despre care am vorbit și care ne permite clarificarea înrudirilor cu familia Cazimir, despre care a scris acum ceva vreme profesorul Ștefan Gorovei. Informațiile din inventarul păstrat din 5 septembrie 1739 al averii luată de cazacii de pe Donet și de Dumitrașco Cantemir de la aga Lupu Năstase și de la rudele sale²⁹ (din satul Albești) susțin înrudirea lui Lupu cu familia Cazimir. Ipoteza profesorului Ștefan Gorovei din articolul dedicat începuturilor familiei era că Maria, soția lui Gavril Cazimir, era soră cu Lupu și Constantin Năstase³⁰. Adaug aici informațiile cuprinse în diata lui Năstase Cazimir din 3 mai 1768, care întăresc această ipoteză: „giumătate de sat de Albești cu casă li-am dat nepoților mii, lui Ion și lui Gheorghe”, precizează testatorul³¹. Faptul că satul Albești este între stăpânirile familiei Năstase la 1739 – la care se adaugă și informația că Maria, mama lui Năstase Cazimir, este îngropată la Albești (moartă la 12 februarie 1751³²), ca mai apoi acest sat să se regăsească în stăpânirea familiei Cazimir – confirmă că Maria este fiica lui Anastasie vornic, și soră lui Lupu și Constantin Năstase. Faptul că ea a murit în 1751 explică și de ce nu apare la împărțirea averii fratelui ei, stolnicul Lupu.

Dacă mai zăbovim puțin la diata lui Năstase Cazimir, din cuprinsul ei se mai pot extrage o serie de informații care să completeze șirul genealogic. În primul rând, testatorul face referire la Gheorghe Măslină, cel care apare numit în unele documente din pachetul invocat la începutul prezentării: două pogoane de vie de la Odobești care erau moștenite de la „văru-miu, Gheorghe Măslină, am socotit să să de la mănăstirea Dragomirna pentru sufletele morților”³³. Rămâne de văzut prin cine se înrudea Năstase Cazimir cu Gheorghe Pascal, cum mai poate fi identificat în documente, Măslină fiind porecla, după cum tot documentele ne-o spun³⁴. În șirul celor chemați la moștenire se adaugă, alături de soția sa, Catrina, atât rudele din familia Cazimir³⁵ (tatăl): Grigoraș și Iordache Cazimir, veri după unchiul Ioan

²⁸ A se vedea, de exemplu, documentul din iulie 1752 („Însemnare de cele ce avem prepus asupra dumisale stolnicessii Petru că ne faci strămbătate, pentru cele rămasă a unchiului nostru stolnicul Lupul”, BAR, Documente istorice, MCLVIII/136) sau cel din 3 august 1752 („Izvod de cele ce-au mai rămas la dumneaei stolniceasa de-ntrale unchiului nostru Lupul stolnic, care nu sânt împărțite cu noi și-au rămas la dumneaei, BAR, Documente istorice, MCLVIII/137).

²⁹ Damian P. Bogdan, *op. cit.*, doc. 12, p. 374-375.

³⁰ Ștefan S. Gorovei, *Începătorii familiei Kazimir*, în *ArhGen*, V (X) (1998), 1-2, p. 133-134.

³¹ BAR, Documente istorice, CCLXIII/42.

³² Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, p. 132-133.

³³ BAR, Documente istorice, CCLXIII/42.

³⁴ Există un Pascal de pe Horâiața, tatăl Mariei, prima soție a lui Constantin Gândul.

³⁵ Pentru istoria familiei vezi și studiul mai recent al lui Lucian-Valeriu Lefter, *Evidence on the Founding Vocation of the Cazimir Family*, în *Social and Administrative Elite in the Romanian Space (15th-19th Centuries)*, eds. Mihai-Bogdan Atanasiu, Cristian Ploscaru, Konstanz, Hartung-Gorre Publishers, 2021, p. 101-113.

Cazimir, cât și din familia Năstase (mama): Ștefan și Gheorghe, veri după unchiul Constantin Năstase.

Diata unchiului Veniamin, diata lui Constantin Gându (soțul Mariei, mătușa Paraschivei)³⁶, cât și documentele referitoare la Ștefan Bosie sau Mihalache Scorțescu au fost lămuritoare pentru clarificarea celorlalte înrudiri colaterale ale Paraschivei. Dacă, în ceea ce-l privește pe Veniamin (Vasile) ne putem da seama din actul său de ultimă voință că nu a avut urmași³⁷, despre Gheorghe sursele identificate și folosite până acum nu dezvăluie nimic referitor la statutul său matrimonial. Apare menționat în documente, cel mai adesea, în strânsă legătură cu afacerile de familie³⁸. Ștefan clucer, căsătorit cu Zoița, fiica jîtnicerului Ștefan Bosie³⁹, a fost un sprijin important atât pentru frații și nepoatele sale, cât și pentru familia soției. La 10 ani de la diatele fratelui Veniamin și nepoatei Paraschiva, Ștefan se găsește într-o postură asemănătoare, de stâlp și om de nădejde pentru rudele din partea soției, de data aceasta. Mărturie stă catastiful cu toate cheltuielile ce le-a făcut ginerele jîtnicerului „la îngropare și grijile răposatîi și la măritatul fetelor și la plătire datoriilor și la alte cheltuieli ce s-au făcut cu copiii și oamenii casăi soacrei Ilincăi Bosie”⁴⁰. Ștefan și Zoița au avut cinci copii, patru dintre ei ajungând la maturitate: Zamfira, călugărită Glafira, Alexandru, căsătorit cu Elena Burchi, Maria măritată după Ion Bran și Ruxandra, căsătorită cu Petrache Cazimir⁴¹.

În ceea ce le privește pe fiicele vistierului Constantin Năstase, se știe că Zamfira a fost căsătorită cu un Carp și a avut cel puțin doi copii, conform celor menționate de monahul Veniamin în diata sa: „nepoților mei, copii surorii mele Zamfirei Cărpoaei, le-am dat o dugheană gata cu locul ei pe Podul Vechiu, lângă Furnu, și pe Mihalache țiganu, ficiorul Mîrinei țigancei”⁴². Maria Gînduleasa a fost cea de-a doua soție a lui Constantin Gîndul și a avut cu acesta două fete și un fiu. Una din fiice, Luxandra, era soția lui Mihălache Scorțescu, logofătul visteriei⁴³.

³⁶ Diata lui Veniamin are originalul la BAR, Documente istorice, CLXI/290 (cu două copii, ibidem, CLIII/164 a,b) și este publicată în *Documente Iași*, vol. VI, doc. 776, p. 679-681, după Theodor Codrescu, *Uricariul*, vol. XVII, Iași, 1891, p. 54-62. Originalul aduce câteva lămuriri prin descifrarea sau îndreptarea unor nume de martori; alături de Ilie Toma fost mare căminar și Vasile Canta paharnic al doilea, îl avem printre semnatori și pe Toader Vârnav vistiernic al treilea, la care se adaugă semnătura monahului. Pentru diata lui Constantin Gîndul vezi *Documente Iași*, vol. VI, doc. 873, p. 763-765.

³⁷ Veniamin îi desemnează în testament pentru „grijile sufletului” pe frații săi, Maria și Ștefan, tot ei fiind și cei care i-au purtat de grijă în timpul vieții: „și de s-ar pîre cuiva că am dat lui Ștefan mai mult decît altor frați, așa am găsit a fi cu cale, încărcîndu-se cu datoriile mele și pentru osteneala ce va face la grijile mele”. Iar Mariei i-a orînduit ceva mai mult din averea sa pentru „osteneala ce au făcut de m-au căutat în viața mea, și la boala mea, și la grijile mele după moartea mea” (*Documente Iași*, vol. VI, doc. 776, p. 681).

³⁸ BAR, Documente istorice, MCLVIII/124, 125; CXCVI/16; CLIII/32.

³⁹ Mihai Mirza, *Jîtnicerul Ștefan Bosie, un model de ascensiune socială în Moldova secolului al XVIII-lea*, în *SMIM*, XXVI (2018), p. 186.

⁴⁰ BAR, Documente istorice, MCCXII/1, f. 1.

⁴¹ Mihai Mirza, *op. cit.*, 187.

⁴² *Documente Iași*, vol. VI, doc. 776, p. 680.

⁴³ BAR, Documente istorice, MCCCXVI/29.

Rânduiala înmormântării și pomenirile Paraschivei

Dincolo de lămuriri genealogice, izvoarele pe care le-am folosit la analiza de față, ne-au dezvăluit și câteva frânturi de imagini referitoare la viața și traiul în Moldova: obiceiurile de la înmormântare⁴⁴, cât se cheltuia și pe ce anume la parastase, dar și la nunți, care erau bunurile cumpărate și pregătite pentru aceste momente.

Dacă ne referim la diată, ea nu este spectaculoasă, averea Paraschivei nu era fabuloasă, dar ne arată mai mult decât o fac alte testamente, bunurile materiale de care erau înconjuțați boierii acelor vremuri: de la tipurile de haine (cămeșă cu sârmă de argint, de mătase, „o basma bună de logodnă <să se dea> copiii Casandrii”⁴⁵, năfrâmi), bijuterii (cercei cu mărgăritar, inel cu 7 diamanturi, „zgardă cruce mărgăritariu”), veselă (linguri și cupe de argint), lenjerie și alte bunuri de trebuință în casă („așternuturi curățele”, șervete albe, prostiri, perne), la bunuri materiale care fie trebuiau donate unor biserici, fie trebuia făcute în memoria testatoarei („o fântână și un pod să se facă și la fântână să să de și o vițe de pomană; o candelă de argint era lăsată la Golia, dintr-o cupă de argint trebuia să se facă o candelă pentru biserica Banu).

Spre deosebire de unchiul Veniamin, Paraschiva nu indică locul unde dorește să fie îngropată, lăsând la latitudinea rudelor sale din partea mamei să decidă acest lucru. Moșul Ștefan era desemnat să ferece o iconiță Maica Precista și să o dea la biserica „unde m-or îngropa”. Lucrurile înșiruite mai sus sunt împărțite nepoatelor, surorii Maria și celor doi unchi, Ștefan și Veniamin, aceștia doi din urmă aleși pentru a purta de grija sufletului nepoatei lor: „Iar frații mei de or îmbla să străce aceste ale mele rânduite (...) să fie blăstămați (...) și să nu aibă a veni după mine. Și blăstăm las și asupra moșului Veniamin și a moșului Ștefan de nu vor urma la toate după cum am orânduit și am învățat eu însumi, cu a me gură la vreme când am cunoscut că mi s-au apropiet sfârșitul, fiind încă în toată stare minții mele”⁴⁶.

La foarte scurt timp după redactarea diatei (notată, după câte se pare, într-o condică de familie cu data de 27 februarie 1766), rudele consemnau în același document cu începere din 4 martie 1766 cele cheltuite la grijile nepoatei Paraschiva, fiica răposatului Constantin Ciudin medelnicer la îngropare, la 3, 9, 20 și 40 de zile⁴⁷. Judecând după orânduiala scrisă de Paraschiva, de pomeniri și înmormântare s-au ocupat moșul Ștefan (poate, și moșul Veniamin; acesta încă trăia la 1 septembrie 1767, când îl găsim menționat în documente⁴⁸), dar și fratele

⁴⁴ Pentru acest subiect vezi studiul semnat de Petronel Zahariuc, *Aspecte ale cultului morților în Moldova (secolul al XVII-lea – începutul secolului al XIX-lea) – Între norma liturgică și practica socială*, în *AIIX*, XL (2023), p. 43-68.

⁴⁵ BAR, Documente istorice, MCLVIII/173.

⁴⁶ BAR, Documente istorice, MCLVIII/173.

⁴⁷ BAR, Documente istorice, MCLVIII/280.

⁴⁸ *Documente Iași*, vol. VI, doc. 809, p. 712.

testatoarei, Ion Ciudin, a cărei semnătură apare la un moment dat în cuprinsul condicii⁴⁹. Spre finalul unuia din inventarele cu banii cheltuiți pentru sufletul Paraschivei se precizează că Ștefan postelnic trebuie să primească „62 de lei și 30 de bani pentru ce-au cheltuit la grijile mortului până la jumătate de an”. În aceste liste este consemnat și locul de înmormântare al Paraschivei; nu a fost îngropată la Sf. Sava, unde își dormeau somnul de veci rudele mamei (Ilinca, născută Năstase), ci la biserica Banu: „o iconiță Maica Precista să se ferece cu argint și să se de la biserica Banului unde s-au îngropat oasele ei”.

Listele cu ce s-a cheltuit și cum s-a cheltuit la înmormântare⁵⁰, alimente, obiecte, serviciile religioase, bani și bunuri dați de pomană la săraci, schițează de asemenea universul material al boierilor trăitori la mijlocul veacului al XVIII-lea⁵¹. Aflăm că la înmormântare, dar și pentru pomana de 3 zile, s-au folosit 18 ocă de ceară lumânări, s-au tras trei clopote pentru care s-a plătit suma de 2 lei și 60 de bani, 1 leu și 30 de bani au costat cele „2 brâie de slobozât în groapă”; s-a mai cheltuit bani cu sandalul (țesătură de mătase), hârtia și țințele de îmbrăcat racla, cu 22 de coți de „șeret bun” tot de îmbrăcat racla, cu cei 9 coți de atlas care s-au pus împrejurul nășalii, cu preoții de la prohod, cu cei care au citit 17 stâlpi, cu cioclii, cu smirna și tămâia. Imaginea ritualului este completată și de pânza pictată⁵² ce s-a pus peste obrazul defunctei, care a costat aproximativ 3 lei, de colțunii și benișul⁵³ din ghermesut⁵⁴, făcut special la croitor (cât s-a cheltuit cu acestea nu putem ști, documentul este rupt în zona respectivă). Teslarii ce au făcut racla au fost plătiți cu 1 leu și 69 de bani, iar galbenul de la cruce a fost 3 lei și 80 de bani. Cioclii au primit 4 năframe verzi. Dintre alimente s-au cumpărat, pe lângă pâine, zahăr, orez, mere și pește sărat și proaspăt, migdale, smochine și stafide, ceea ce înseamnă că, cel mai probabil, pomana s-a făcut în perioada postului. La 9 zile rudele au cheltuit 34 lei și 54 de bani pentru pomenire. În afara bucatelor (pâine, covrigi, stafide, mere, orez, smochine, păsat, vin), s-au mai dat bani pentru tămâie, untdelemn și sticlă pentru o candelă. Au plătit 22 de lei pentru o candelă de argint, pe care au dăruit-o bisericii Banu, au împărțit bani la săraci și au comandat la croitor un stihar căptușit cu castambol. Tot cu acest prilej a fost înzestrată (după cum fusese dorința Paraschivei) o fată săracă: i s-au făcut straie noi (rochie, anterior, paftale, papuci) și i s-a dat și o vacă cu vițel.

⁴⁹ Pentru partea sufletului vezi Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 44-46; Elena Bedreag, *Church Endowments and Family Inheritance in 18th-Century Moldavia*, în „Romanian Journal of Population Studies”, XIV (2020), no. 1, p. 9-15.

⁵⁰ BAR, Documente istorice, MCLVIII/280.

⁵¹ Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 52-58; Lucian Valeriu-Lefter, *Ospățul funerar în Moldova. Mărturii istorice și etnologice*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, X (2010), p. 475-500; idem, *Izvoade funerare (II)*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, V (2005), p. 311-313; Mihai Mirza, *op. cit.*, p. 214.

⁵² Vezi și BAR, Documente istorice, MCCCXIII/19 (doc. din mai 1792, izvod de cheltuieli la înmormântarea Sultanei).

⁵³ Haină de ceremonial.

⁵⁴ Țesătură fină de mătase.

Coroborarea dintre testamentul Paraschivei și listele de cheltuieli pentru pomenirea ei ne arată, așa cum o putem face concret, în puține cazuri, pe de o parte implicarea și grija familiei pentru îndeplinirea grijilor sufletului dar, și mai important, respectarea și îndeplinirea celor orânduite de Paraschiva⁵⁵. Faptul că cei care se ocupă de toate acestea sunt rudele ei colaterale (Paraschiva, cum spuneam, nu a avut descendenți direcți și nici nu a fost căsătorită) subliniază coeziunea și importanța familiei extinse. Așadar, din actele rămase de la Paraschiva și rudele sale, se poate limpede observa grija și strictețea cu care oamenii din acele vremuri aleg să respecte dorințele lăsate cu limbă de moarte, cel puțin cele cu privire la chestiunile de natură religioasă. Detaliile cuprinse în astfel de documente și, mai ales, posibilitatea de a corobora informațiile din diate cu cele din documentele redactate ulterior de rude, ne ajută la reconstituirea unei imagini ceva mai concrete a traiului din acele vremuri. Genul acesta de arhive familiale, cum este cel invocat la începutul studiului, este deosebit de util pentru că păstrează, alături de informațiile patrimoniale, și detaliile cu privire la modul în care erau organizate și trăite cele mai importante momente ale vieții: logodna, nunta, înmormântarea.

ANEXE

1

1766 februarie 27

Cele ce sânt ale nepoatii Paraschivii zestri.
1766 februarie 27.

- 1 zgardă cu diamanturi i rubinuri
- 1 cruce cu rubinuri
- 8 ață mărgăritar
- 1 păreche cercei cu 3 picioare de zmărand
- 1 păreche cercei cu 3 picioare de mărgăritar
- 1 inel cu 7 diamanturi
- 1 inel cu diamant
- 1 inel cu diiamanturi și rubinuri
- 1 inel cu zmărand
- 1 inel cu zamfir
- 1 străchinuță de dulceți
- 6 linguri de argint
- 1 păreche paftale de argint
- așternutul
- cămeși

⁵⁵ Pentru cele mai timpurii cazuri (1612-1613) în care s-a putut urmări acest aspect, vezi Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 46.

-năfrămi
-5 tingiri cu căpace.

BAR, Documente istorice, MCLVIII/172.

Copie rom., inclusă cândva într-un coligat, hârtie.

2

1766 februarie 27

Cum le-au orânduit Paraschiva, zestre ei, la vreme când și-au cunoscut sfârșitul vieții sali.

Leat 1766 februarie 27.

O cămeșe¹ cu sârmă să să strâce și să să facă o candelă de argint la Golăe.

O cupă de argint să să facă o candilă la besărica Banului.

Un sărindar să să de la Tresfetitele.

O cămeșe cu mătăsă mură și cu cu fir și o basma bună de logodnă, copilii Casandrii.

O cămeșe noaă ce nu-i închietă și șesă șervete cusute, copilii Catrinii.

O păreche cercei verzi și un inel cu șapte diamanturi, nepoatelor Ruxandii și Zmărandii.

Două linguri de argint și un inel, copilii surori-me, Marii.

Doa linguri de argint lui Ion, frate-meu.

O bivoliță, nepotu-meu, Ilie.

O fântână și un pod să să facă și la fântână să să de și o vițe pomană.

O vacă cu vițal să să de la o fată săracă și să i să facă și un rându de straie, după cum a da mâna.

Șesă șervete albe și doa meneștreguri, părintelui Veniamin, unchiu-meu.

Un rând de așternut curățale, giumătate să să de copilii Catrinii și giumătate altor fete sărace, cum or socoti.

O prostire noaă tij ei și 2 perni mici și una mare.

2 perni mici noi, frățini-meu.

Un rând de așternut cu ață, moș<u>lui Ștefan.

O iconiță Maica Precista să o ferece moșu Ștefan și să o de la besărica unde m-or îngropa, însă cu farfurie să o ferece sau cu paftalile.

Alte mărunțușuri: cămeșe, basmale, năfrămi și orice or fi să să de pi la fete sărace, unde s-a socoti.

Zgarda cruce mărgăritariul, o păreche cercei cu mărgăritar și trii inele și alte ce or mai fi, să să vândă și să mă grijască părintii și moșu Ștefan.

Parte me din moșiile părințăști, cu blăstăm o las în stăpânire moș<u>lui Ștefan, cât va trăi să-i e venitul și giumătate dintr-acel venit să fie acelora ce or face ostenală de or purta de grije si l-or strângi venitul, iar giumătate de venit să aibă a da pentru sufletul meu pe tot anul. Și la sfârșitul moșului Ștefan, atunce parte me de moșie unde o a orândui-o dumniului, acolo să rămâie, iar nevrând moșu Ștefan să e asupra dumisali această purtare de grije a sufletului meu, las asupra moșului Veniamin să aibă a purta de grije sufletului meu, pe orânduiala ce însămniază mai sus.

Iar frații mei de or îmbla să strâce aceste ale mele rânduite cum zăcu unii ca cele ce zăcu morții, vii nu le facu, să fie blăstămați acei oricine care vor îmbla să strâce și să nu

aibă a veni după mine. Și blăstăm las și asupra moșului Veniamin și a moșului Ștefan de nu vor urma la toate după cum am orânduit și am învățat eu însumi, cu a me gură, la vreme când am cunoscut că mi s-au apropiet sfârșitul, fiind încă în toată stare minții mele.

Paraschiva, fiica răposatului Costandin Ciudin medelnicer, cu gura me am învățat.

BAR, Documente istorice, MCLVIII/173.

Copie rom., inclusă cândva într-un coligat, hârtie.

¹ Cuv. corectat.

3

1766 martie 4

Ce s-au cheltuit la grijile nepoatii Paraschivii, fiica răposatului Costandin Ciudin medelnicer, prin mâna me, la îngropare i la 3 zile i de 9 zile i 20 zăle i 40 de zăle.

Leat 1766, martie 4.

Lei	Bani	La îngropare i de 3 zile
21	-	18 oca litră ceară lumânări
2	60	la 3 clopote ce-au tras
4	90	pâne
1	30	2 brăie de slobozât în groapă
1	12	22 coți șeret bun de îmbrăcat racla
4	54	pește sărat și proaspăt
-	90	pol ocă cofeturi
-	30	zmirnă și tămâe
	30	o păreche colțuni
[...] ¹	45	o hârtie, țante de îmbrăcat racla
2	[...] ²	[...] ² făină la pomene
2	[...] ²	[pân] ² ză de obraz i de zugrăvit
1	69	la teslari ce-au făcut racla

3	80	un galbăn la cruce
13	60	9 coți atlas împregiuru năsăliii
4	30	17 stâlpi ce-au cetit preoții
1	-	la ciocli
2	90	un galbăn vlădicăi la prohod
8	60	la preuți, la prohod i oamenii vlădicăi i la săraci
-	[...]¹	1 ocă orez
-	[...]¹	croitorilor ce-au cusut benișul
-	20	1 ocă lumânări său
-	[...]¹⁶	pol ocă zăhar
-	90	1 ocă migdale cu coaje
-	15	mere la pomene
1	60	2 testele poleială bună la pomene
-	87	smochine și strafide la pomene
8	30	11 vedre vin
15	-	1 ghermesut ce s-au făcut beniș
2	30	4 năfrămi verzi la cioclii
5	30	[...co]²ți sandal la îmbrăcat racla
-	90	[...]¹ apă [...]²stecli ulcele i altele
-	60	[...]² pomelii³
8	-	un sărindar la besărica Banului
123	44	Fac cheltuiți la îngropare și la griji de 3 zile

Lei	Bani	La grije de 9 zile
-	114	1 sac făină la pomene
-	9	stafide ⁶
-	3	covrigi
-	6	mere
-	24	1 ocă orez
-	21	smochine
-	60	1 teste poleială
-	12	tămâc
2	-	o năframă de nainte ce luasă Paraschiva și nu o plătisă
1	[...]15	de lucru croitorului i cheltuele la stihar
-	48	1 ocă olei
-	6	păsat
-	6	s-au dat cu mâna Mariii
-	30	untdelemn și stecă la candilă
22	-	o candilă de argint ce s-au dat la biserică Banului însă 80 dramuri argint câte 8 parale dramu și 6 lei s-au dat de lucru cu mâna părintelui, 75 dramuri au tras gata
1	-	pâne
-	45	la săraci
1	105	2 pol vedre vin
1	30	1 castambol căptușală la stihariul ce s-au făcut
1	30	1 pol coți sandal sângeap ⁴ la stihar
-	57	tij 3 pol coți castambol ce au mai pus la căptușit stihariul
-	66	la o blănitură și la tocmit paftalele nepoatii Mariii prin mâna părintelui
34	54	fac la grije de 9 zile

Lei	Bani	La o fată săracă ce s-au înz[estrat loc șters]
2	90	o alăge de rochie
-	66	o păreche paftale
-	97	pol astar la rochie și la antereu
3	60	1 zăbon roșu ⁵
1	12	papuci cu mestii
2	75	petele sponce și alte cheltuele de lucru la rochie și la antereu
8	60	o vacă cu vițâl
19	100	Fac la înzăstratul aceștii fete sār[a] ¹ ce

Lei	Bani	La grije de 20 zăle
1	21	1 sac făină la pomene
-	36	1 pol ocă ² orez
-	27	3 litre stafide ⁶
-	24	smochine
-	6	mere
4	72	4 oca lumini ceară
-	108	oloi, pāsāt, raci, covrigi, verdeță la bucate i alte[le] ¹
1	90	pâne
3	90	5 vedre vin
-	45	la săraci, alte cheltuele cu paraoa
13	51	Fac cheltuiți la grije de 20 zile

Lei	Bani	La grije de 40 zile
-	6	covrigi
-	15	babii Măriuții
2	93	3 saci făină la pomene i colaci
-	60	1 teste poleială
-	33	stafide ⁶
-	24	smochine
-	36	1 pol oca orez
-	9	mere la pomene
-	6	posmagi
4	72	4 oca lumini ciară
-	15	varză murată
-	9	verdeță
-	30	raci
-	42	1 ocă olei
-	3	covrigi
-	12	păsat
2	-	pâne
6	-	8 vedre vin
-	12	ciapă
[...] ⁷	[...] ⁷	[...] ⁷
-	45	la săraci i ulcele
18	100	fac cheltuiți la grije de 40 zile

Lei	Bani	[...]¹ [A]¹ Ite cheltuele ce s-au dat pentru Paraschiva
[...]¹	[...]¹	[...]¹ la casăle lu Pașcu
2	30	la preuți în 3 zile ce-au făcut masle
1	45	pol ughi la un gerah
2	90	lui Tudorache doftorul
3	-	la Anton spițăriul pentru doftorii
12	-	Bosâncenilor pentru pricina Petiii
3	-	ce-au luat Ion Ciudin din banii ce s-au luat pe moșie din Oncești ot Cazimir
1	[45]¹	ce-au rămas la Ion Ciudin din 30 lei ce s-au cheltuit prin mâna lui la îngropare Paraschivii
10	-	pentru niște fir ce-au luat de la Dorobăț și era neplătit
38	90	fac, iar piste tot fac cheltuiți până⁸ la grije de 40 zile 248 lei, 79 bani

Lei	Bani	Ce s-au [...]¹ acești bani din lucrurile mortului
[...]⁷	[...]⁷	[...]⁷ o parte de moșie din sat din Oncești ot Suceava ce o cumpărasă Constandin Ciudin și cu giudecată au întors banii Gligoraș Cazimir fiind răzeș
60	-	de la Gavril Adam clucer pentru dejma moșiii Petie și Buneștii ce-au cumpărat într-acest an
28	-	o cămeșe cu sârmă ce s-au vândut
11	48	57 dramuri o cupă de argint ce s-au strâcat de s-au făcut o candilă la besărica Banului
17	-	o blană patce jder veche ce s-au vândut
186	48	fac luați din lucrurile mortului și tot mai rămân cheltuiți de Ștefan postelnic la grijile mortului 62 lei, 31 bani

Lei	Bani	La griji de un an
15 lei		la părintele cu Ilașcu, februarie 20
4	15	4 saci făină la pomene i colaci
[...]⁹	60	[...]⁹ pol ocă zăhar
7	60	6 ocă lumini ceară
11	30	15 vedre vin
3	36	pâne di la Furnu³
1	-	preuților i la un diacon pentru prohod
-	90	3 leturghii la 3 besărici
-	102	3 cară lemne la copt colacii i la făcut bucate
-	21	covrigi la pomene și la un părăstas vineri
-	66	polială la pomene
-	24	zmirnă și tămâe la prohod
-	72	3 ocă orez la bucate
-	9	prescuri
-	24	cuișoare, scorțișoară la părăstas
-	[...]⁷	[...]⁷
-	80	Smoch[ine]² [...]² la [p]²omene [...]²
-	54	Bucate la ostenitorii vineri
-	[75]¹	Raci și midii la bucate
-	[...]²⁹	[...]² și bobu
-	5[1]²	[...]²
-	[...]²	[...]² la buca[te]⁷
-	[...]³	[...]³ petrige³
	12	[...]² i sfeclă

-	36	[...]²fe ce s-au da[...]² poma[nă]²
-	96	4 ocă miere la părăstas
-	30	10 ocă ceapă
-	[30]²	unii călugăriță
1	-	Casandrii pomană
-	60	la 2 femei sărace ce-au făcut la pomene
-	30	la un bucătar ce-au făcut bucate
37	54	fac la grije de un an ¹⁰

Cele ce mai sânt față din lucrurile nepoatii Paraschivii :

- 1 cruce de aur cu rubinuri
- 1 brățare ce s-au făcut zgardă de aur cu pietri
- 1 inel cu un diiamant mic
- 1 inel cu un rubin
- 1 inel cu un zmărand
- 8 ață mărgăritar
- 2 linguri de argint
- 1 străchinuță de argint
- 6 talgere cositor
- 2 tingiri aramă cu căpace

După ce să vor vinde acesti lucruri de mai sus unde este să să de banii după orânduiala ce-au făcut Paraschiva cu izvod înainte morții sale :

- 1 candelă de argint să să facă la Golâe
- 1 sărindar să să de la Tresfetitle
- 1 pod și 1 fântână să să facă și la fântână să să de și o vițe pomană
- 1 iconiță Maica Precista să să ferece cu argint și să să de la besărica Banului

unde s-au îngropat oasăle ei

- grije de un an cându s-au plinit să să cheltuiască cât a fi trebuință

-62 lei, 30 bani ce are să e Ștefan postelnic din banii ce-au cheltuit la grijile mortului până¹¹ la giământate de an bez ce-au mai luat pe cum arată mai sus.

BAR, Documente istorice, MCLVIII/280.

Orig. rom., hârtie, rupt, șters, pătat, lipit cu scotch; inclus cândva într-un coligat, având în vedere că pe filele documentului există o numerotare mecanică modernă.

¹ Rupt.

² Șters.

³ Lecțiune incertă.

⁴ Сынъѣф.

⁵ Corectat.

⁶ ГТрафиде.

⁷ Loc ilizibil, doc. lipit cu scotch.

⁸ Пъръ.

⁹ Cifră barată.

¹⁰ În această zonă *ad marginal* însemnarea: „s-au făcut la gri[j]ile nep]¹oatei Paraschivei [...]”¹.

¹¹ Пъръ.

4

1768 februarie 28

- O zgardă de aur cu petri ce-au fost brățare i cu cruci de aur cu petri
- Un inel cu un diiamant
- Un inel cu un rubin
- Un inel cu un zmărandu
- Opt ață mărgăritar
- O străchinuță de dulceți cu lingură de argint
- Doi linguri argint
- Șesă talgere cositor
- Doi tingiri cu căpace

Aceste lucruri fiind a răposatii surorii noastre, Paraschivii, la dumnealui postelnicul Ștefan Anăstase pentru 73 lei, 40 bani ce-au avut dumnealui cheltuți din grijile ei și, dând banii, le-am luat aceste la mâna noastră ca să facem și celelalte ce sânt rânduite de răpoosata, care nu s-au făcut până acum.

Și am iscălit :

Ion postelnic²

Ion Ciudin³.

1768 februarie 28.

Doîzăci și șesă lei, optzăci bani, am luat de la postelnicul Ștefan din 40 lei ce ni s-au venit parte noastră din moștenire lui Gheorghii Pascal, ruda noastră¹, însă partea postelnicului Ștefan și parte părintelui Veniamin, iar 13 lei, 40 bani au rămas să luam de la postelnicul Gheorghii Năstasă, care ni-au dat și răvaș postelnicul Ștefan.

Ion postelnic²

Ion Ciudin³.

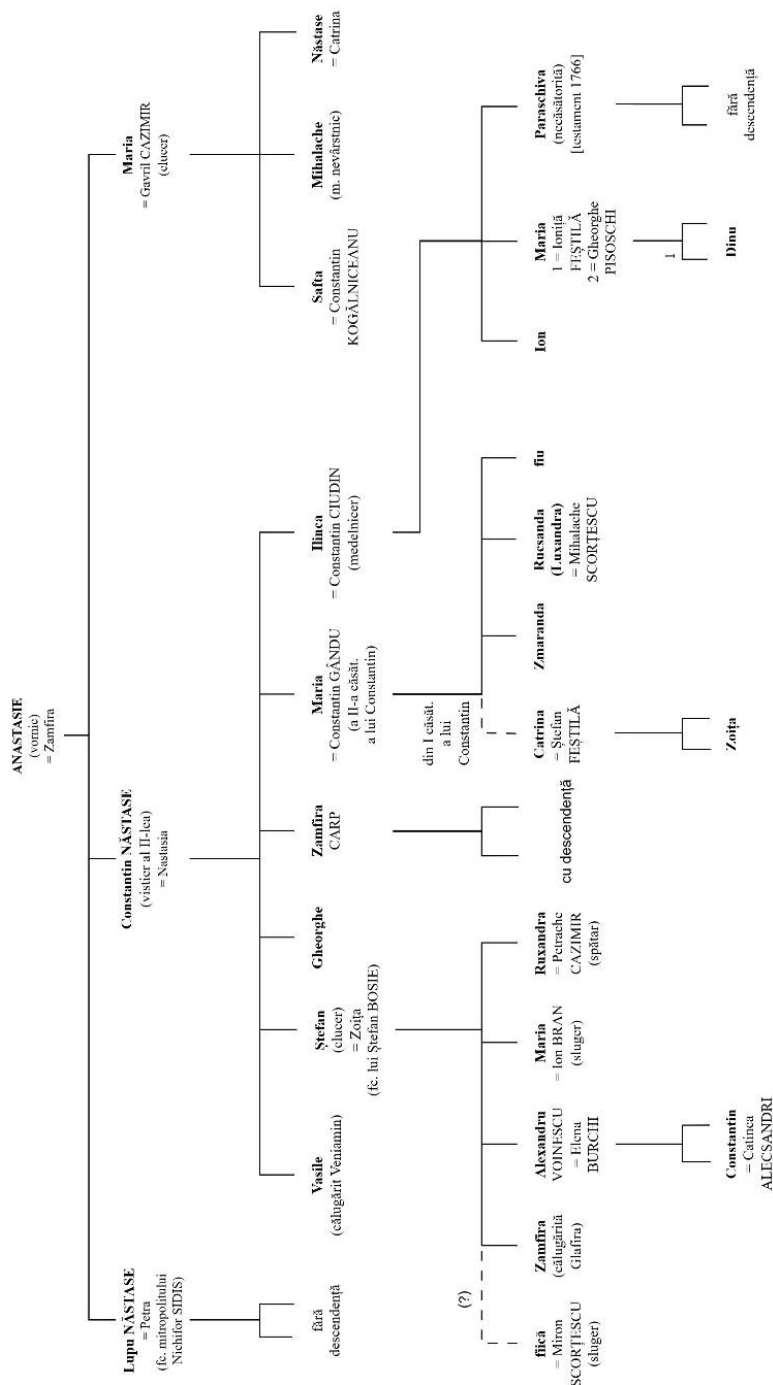
BAR, Documente istorice, MCLVIII/177.

Orig. rom., hârtie.

¹ Post **noastră**, iar 13 lei barat în text.

² Lecțiune incertă.

³ Semnături autografe.

ABREVIERI

<i>AARMSI</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice
<i>AARMSL</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare
<i>AARPAD</i>	= „Analele Academiei Române”, seria II, București, 1879-1916
<i>AA.SS.</i>	= <i>Acta Sanctorum</i> , ed. Bollandisti, III ^a ediție, Parigi 1863-1870
<i>AB</i>	= Arhivele Basarabiei
<i>ACNSAS</i>	= Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
<i>AE</i>	= L'Année Epigraphique, Paris
<i>AIR</i>	= Arhiva Istorică a României
<i>AIAC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj
<i>AIIAI</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Cluj
<i>AIINC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj
<i>AIIX</i>	= Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>ALIL</i>	= Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, Iași
<i>ALMA</i>	= <i>Archivum Latinitatis Medii Aevi</i> . Genève.
<i>AM</i>	= Arheologia Moldovei, Iași
<i>AMAE</i>	= Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
<i>AmAnthr</i>	= American Anthropologist, New Series, Published by Wiley on behalf of the American Anthropological Association
<i>AMM</i>	= Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui
<i>AMMB</i>	= Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași
<i>AMN</i>	= Acta Musei Napocensis
<i>AMR</i>	= Arhivele Militare Române
<i>AMS</i>	= Anuarul Muzeului din Suceava
<i>ANB</i>	= Arhivele Naționale, București
<i>ANC</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Cluj
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANG</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Galați
<i>ANI</i>	= Arhivele Naționale, Iași
<i>ANIC</i>	= Arhivele Naționale Istorice Centrale
<i>ANR-Cluj</i>	= Arhivele Naționale, Cluj-Napoca
<i>ANR-Sibiu</i>	= Arhivele Naționale, Sibiu
<i>ANRM</i>	= Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Chișinău
<i>ANRW</i>	= Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Berlin-New York
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANV</i>	= Arhivele Naționale, Vaslui
<i>AO</i>	= Arhivele Olteniei
<i>AP</i>	= Analele Putnei
<i>APH</i>	= Acta Poloniae Historica, Varșovia
<i>AqLeg</i>	= <i>Aquila Legionis. Cuadernos de Estudios sobre el Ejército Romano</i> , Salamanca
<i>AR</i>	= Arhiva Românească
<i>ArchM</i>	= Archiva Moldaviae, Iași
<i>ArhGen</i>	= Arhiva Genealogică
„Arhiva”	= „Arhiva”. Organul Societății Științifice și Literare, Iași
<i>ArhMold</i>	= Arheologia Moldovei

ASRR	= Arhiva Societății Române de Radiodifuziune
AȘUI	= Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
ATS	= Ancient Textile Series, Oxbow Books, Oxford și Oakville
AUAIC	= Arhiva Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
AUB	= Analele Universității „București”
BA	= <i>Biblioteca Ambrosiana</i> , Roma, Città Nuova Editrice
BAR	= Biblioteca Academiei Române
BArchB	= Bundesarchiv Berlin
BAR int. ser.	= British Archaeological Reports, International Series
BBRF	= Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg
BCIR	= Buletinul Comisiei Istorice a României
BCMI	= Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice
BCU-Iași	= Biblioteca Centrală Universitară, Iași
BE	= Bulletin Epigraphique
BF	= Byzantinische Forschungen, Amsterdam
BJ	= Bonner Jahrbücher, Bonn
BMI	= Buletinul Monumentelor Istorice
BMIM	= București. Materiale de istorie și muzeografie
BNB	= Biblioteca Națională București
BNJ	= Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher
BOR	= Biserica Ortodoxă Română
BS	= Balkan Studies
BSNR	= Buletinul Societății Numismatice Române
ByzSlav	= Byzantinoslavica
CA	= Cercetări arheologice
CAI	= Caiete de Antropologie Istorică
CartNova	= <i>La ciudad de Carthago Nova 3: La documentación epigráfica</i> , Murcia
CB	= Cahiers balkaniques
CBI	= <i>Der römische Weihebezirk von Osterburken. Corpus des griechischen und lateinischer Beneficiärer – Inschriften des Römischen Reiches</i> , Stuttgart
CC	= Codrul Cosminului, Suceava (ambele serii)
CCAR	= Cronica cercetărilor arheologice din România, CIMEC, București
CCh	= <i>Corpus Christianorum</i> , Turnhout
CChSG	= <i>Corpus Christianorum. Series Graeca</i>
CCSL	= <i>Corpus Christianorum Series Latina</i> , Turnhout, Brepols
CDM	= <i>Catalogul documentelor moldovenești din Arhivele Centrale de Stat</i> , București, vol. I-V; supl. I.
CDȚR	= <i>Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului</i> , București, vol. II-VIII, 1974-2006
Chiron	= Chiron: Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts, 1971
CI	= Cercetări istorice (ambele serii)
CIL	= <i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i> , Berlin
CL	= Cercetări literare
CLRE	= <i>Consuls of the Later Roman Empire</i> , eds. R. S. Bagnall, A. Cameron, S. R. Schwartz, K. A. Worp, Atlanta, 1987
CN	= Cercetări Numismatice
CNA	= Cronica Numismatică și Arheologică, București
CSCO	= <i>Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium</i> , Louvain
CSEA	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiae Aquileiensis</i> , Roma, Città Nuova Editrice
CSEL	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i> , Wien, De Gruyter
CSPAMI	= Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Centrale, Pitești
CT	= Columna lui Traian, București

<i>CTh</i>	= <i>Codex Theodosianus</i> . Theodosiani, Libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis, I, edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri, Th. Mommsen, Hildesheim, 1970-1971
<i>Cv.L</i>	= Convorbiri literare (ambele serii)
„ <i>Dacia</i> ”, <i>N.S.</i>	= Dacia. Nouvelle Série, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București
<i>DGAS</i>	= Direcția Generală a Arhivelor Statului
<i>DI</i>	= Diplomatarium Italicum
<i>DIR</i>	= <i>Documente privind istoria României</i>
<i>DIRRI</i>	= <i>Documente privind Istoria României. Războiul pentru Independență</i>
<i>DOP</i>	= Dumbarton Oaks Papers
<i>DTN</i>	= <i>Din trecutul nostru</i> , Chișinău
<i>DRH</i>	= <i>Documenta Romaniae Historica</i>
<i>EB</i>	= Études Balkaniques
<i>EBPB</i>	= Études byzantines et post-byzantines
<i>EDCS</i>	= <i>Epigraphik-Datenbank Clauss-Slaby</i> (http://www.manfredclauss.de/)
<i>EDR</i>	= <i>Epigraphic Database Roma</i> (http://www.edr-edr.it/default/index.php)
<i>EpigrAnat</i>	= Epigraphica Anatolica, Münster
<i>ERAsturias</i>	= F. Diego Santos, <i>Epigrafia Romana de Asturias</i> , Oviedo, 1959.
<i>EuGeSta</i>	= <i>Journal of Gender Studies in Antiquity</i>
<i>Gerión</i>	= Gerión. Revista de Historia Antigua, Madrid
<i>GB</i>	= Glasul Bisericii
<i>GCS</i>	= <i>Die Griechischen Christlichen Schriftsteller</i> , Leipzig, Hinrichs, 1897-1969
<i>GLK</i>	= <i>Grammatici Latini Keil</i>
<i>HEp</i>	= <i>Hispania Epigraphica</i> , Madrid
„ <i>Hierasus</i> ”	= <i>Hierasus</i> . Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani
<i>HM</i>	= Heraldica Moldaviae, Chișinău
<i>HU</i>	= Historia Urbana, Sibiu
<i>HUI</i>	= Historia Universitatis Iassiensis, Iași
<i>IDR</i>	= <i>Inscripțiile din Dacia romană</i> , Bucurști-Paris
<i>IDRE</i>	= <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie</i> , I-II, Bucarest, 1996, 2000
<i>IGLN</i>	= <i>Inscriptions grecques et latines de Novae</i> , Bordeaux
<i>IGLR</i>	= <i>Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România</i> , București, 1976
<i>IILPecs</i>	= <i>Instrumenta Inscripta Latina. Das römische Leben im Spiegel der Kleininschriften</i> , Pecs, 1991
<i>ILAlg</i>	= <i>Inscriptions latines d'Algérie</i> , Paris
<i>ILB</i>	= <i>Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae. Inscriptiones inter Oescum et Iatrum repertae</i> , Sofia, 1989
<i>ILD</i>	= <i>Inscripții latine din Dacia</i> , București
<i>ILN</i>	= <i>Inscriptiones latines de Novae</i> , Poznan
<i>ILLPRON</i>	= <i>Inscriptionum Lapidarium Latinarum Provinciae Norici usque ad annum MCMLXXXIV repertarum indices</i> , Berlin, 1986
<i>ILS</i>	= <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , 1892
<i>IMS</i>	= <i>Inscriptiones Moesiae Superioris</i> , Belgrad
<i>IN</i>	= „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași
<i>ISM</i>	= <i>Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine</i> , București, vol. I-III, 1983-1999
<i>JGO</i>	= <i>Jahrbücher für Geschichte Osteuropas</i>
<i>JL</i>	= Junimea literară
<i>JRS</i>	= The Journal of Roman studies, London
<i>LR</i>	= Limba română
<i>Lupa</i>	= <i>Ubi Erat Lupa</i> (http://lupa.at/)
<i>MA</i>	= Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț

<i>MCA</i>	= Materiale și cercetări arheologice
<i>MEF</i>	= <i>Moldova în epoca feudalismului</i> , vol. I-XII, 1961-2012, Chișinău
<i>MEFRA</i>	= <i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma
<i>MGH</i>	= <i>Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis societatis aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi</i> , Berlin 1877-
<i>MI</i>	= Magazin istoric, București
<i>MIM</i>	= Materiale de istorie și muzeografie
<i>MM</i>	= Mitropolia Moldovei
<i>MMS</i>	= Mitropolia Moldovei și Sucevei
<i>MN</i>	= Muzeul Național, București
<i>MO</i>	= Mitropolia Olteniei
<i>MOF</i>	= Monitorul Oficial al României
<i>Navarro</i>	= M. Navarro Caballero, <i>Perfectissima femina. Femmes de l'élite dans l'Hispanie romaine</i> , Bordeaux, 2017.
<i>NBA</i>	= <i>Nuova Biblioteca Agostiniana</i> , Roma, Institutum Patristicum Augustinianum
<i>NDPAC</i>	= <i>Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane</i> , I, A-E, 2e edizione, Marietti, 2006; III, P-Z, 2e edizione, Marietti, 2008
<i>NEH</i>	= <i>Nouvelles études d'histoire</i>
<i>OI</i>	= Opțiuni istoriografice, Iași
<i>OPEL</i>	= <i>Onomasticon provinciarum Europae latinarum</i> , vol. I-IV, Budapesta-Viena, 1994-2002
<i>PG</i>	= <i>Patrologiae cursus completus, Series Graeca</i> , ed. J.-P. Migne, Paris, 1886-1912
<i>PIR</i>	= <i>Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III</i> , editio altera, Berlin.
<i>PLRE</i>	= <i>Prosopography of the Later Roman Empire</i> , 3 vol., eds. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, and J. Morris, Cambridge, 1971-1992
<i>RA</i>	= Revista arhivelor
<i>RBAR</i>	= Revista Bibliotecii Academiei Române, București
<i>RC</i>	= Revista catolică
<i>RdI</i>	= Revista de istorie
<i>REByz</i>	= <i>Revue des Études Byzantines</i>
<i>RER</i>	= <i>Revue des études roumaines</i>
<i>RESEE</i>	= <i>Revue des études Sud-Est européennes</i>
<i>RGI</i>	= Revista Generală a Învățământului
<i>RHP</i>	= <i>Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. I: Die Inschriften</i> , Viena
<i>RHSEE</i>	= <i>Revue historique de Sud-Est européen</i>
<i>RI</i>	= Revista istorică (ambele serii)
<i>RIAF</i>	= Revista pentru istorie, arheologie și filologie
<i>RIB</i>	= <i>Roman Inscriptions of Britain</i> , Londra
<i>RIM</i>	= Revista de Istorie a Moldovei, Chișinău
<i>RIR</i>	= Revista istorică română, București
<i>RIS</i>	= Revista de istorie socială, Iași
<i>RITL</i>	= Revista de istorie și teorie literară
<i>RIU</i>	= <i>Die römischen Inschriften Ungarns</i> , Budapesta
<i>RJMH</i>	= <i>The Romanian Journal of Modern History</i> , Iași
<i>RM</i>	= Revista muzeelor
<i>RMD</i>	= <i>Roman Military Diplomas</i> , Londra
<i>RMM</i>	= <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums</i> , Mainz
<i>RMM-MIA</i>	= Revista muzeelor și monumentelor, seria Monumente istorice și de artă
<i>RMR</i>	= Revista Medicală Română
<i>RRH</i>	= <i>Revue roumaine d'histoire</i>

<i>RRHA</i>	= Revue roumaine de l'histoire de l'art
<i>RRHA-BA</i>	= Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux Arts
<i>RSIAB</i>	= Revista Societății istorice și arheologice bisericești, Chișinău
<i>Rsl</i>	= Romanoslavica
<i>SAHIR</i>	= Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae, București
<i>SAI</i>	= Studii și Articole de Istorie
<i>SANIC</i>	= Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale
<i>SCB</i>	= Studii și cercetări de bibliologie
<i>SCh</i>	= <i>Sources Chrétiennes</i> , Paris
<i>SCIA</i>	= Studii și cercetări de istoria artei
<i>SCIM</i>	= Studii și cercetări de istorie medie
<i>SCIV/SCIVA</i>	= Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)
<i>SCN</i>	= Studii și Cercetări Numismatice, București
<i>SCȘI</i>	= Studii și cercetări științifice, Istorie
<i>SEER</i>	= The Slavonic and East European Review
<i>SHA</i>	= <i>Scriptores Historiae Augustae</i>
<i>SJAN</i>	= Serviciul Județean al Arhivelor Naționale
<i>SMIC</i>	= Studii și materiale de istorie contemporană, București
<i>SMIM</i>	= Studii și materiale de istorie medie, București
<i>SMIMod</i>	= Studii și materiale de istorie modernă, București
<i>SOF</i>	= Südost-Forschungen, München
<i>ST</i>	= Studii Teologice, București
<i>StAntArh</i>	= <i>Studia Antiqua et Archaeologica</i> , Iași
<i>T&MBYZ</i>	= <i>Travaux et Mémoires du Centre de recherches d'histoire et de civilisation byzantines</i>
<i>ThD</i>	= Thraco-Dacica, București
<i>TR</i>	= Transylvanian Review, Cluj-Napoca
<i>TV</i>	= Teologie și viața, Iași
<i>ZPE</i>	= Zeitschrift für Papyralogie und Epigraphik
<i>ZSL</i>	= Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde